

Az ős kereszténység ünnepei.

Tudjuk, hogy Jézus és az apostolok szívesen eljártak a zsidók synagóáiba, s örömmel vettek részt a jérusállemi isteni tiszteleten. A tanítványok a mester halála után sem húzódtak vissza a zsidóktól. Velek együtt jártak fel az isteni tiszteletre kiszabott reggeli, déli és esti órákban ¹⁾ a templomba. Megünnepezték velök a szombatot, a páskát és pünköstöt. Nekik még semmi meghatározott ünnepek nem volt. Szentnek tartottak minden napot. S minden nap összejöttek és imádkoztak. S valószínűleg ez volt az oka annak, hogy a zsidók és pogányok őket vallástalansággal vádolták.

Azonban midőn a keresztények száma szaporodni kezdett, s a zsidók üldözni kezdték, sőt az addigi közösségből is kizárták, a keresztények bizonyos ünnepeket állapítottak meg, melyeken a mindennapi isteni tisztelet mellett ünnepet ültek. S minthogy ez ünnepeket az üldözés miatt nyilvánosan nem igen ünnepelehttek meg, titkon gyűltek össze a hajnali órákban ²⁾. Ez időből származnak a vigiliák; de egyszersmind ez a körülmény is adott okot arra, hogy őket titkos összejöveteleik miatt mindenféle vétekekkel vádolták a hatóság előtt. Pedig ők egyszerűen a szombat és páska megünneplésével, az irás magyarázatával és a szeretet vendégségével foglalkoztak reggeli összejöveteleik alkalmával. Nem esküdtek össze a hatóság ellen és nem vitték végbe azokat a bűnöket, a

---

¹⁾ Zsolt. 55, 18. Dán. 6, 10. Csel. 3, 1. 10, 9. — ²⁾ Az első keresztények az üldözések alatt titkon gyűltek össze isteni tiszteletre a kiszabott időkben minden előre történt hírül adás nélkül. Azonban a többi ünnepekre bizonyos jelek által hívták össze az elszórtan élt atyafiakat. Ilyenek voltak, hogy egy szolga házról házra járta a keresztények házait, a kiket személyesen ismert, s azok ajtait megkopogtatta; vagy pedig, hogy egyik ember a másikkal, ismerőseivel és barátjaival tudatta az összejövetel idejét. Később már az ugynevezett szent fákkal hívták össze, főleg Görögthonban, Ázsiában és Áfrikában. S e szent fákat simandrinak vagy tókáknak nevezték. A tóka ma is megvan a görög egyházaknál. A harangok használata a 4-ik évszázad után jött szokásba.

melyekkel őket elleneik vádolták, a mint ezt Pliniusnak Trajan római császárhoz írt levele is mutatja ¹⁾.

Az ősz kereszténység ünnepei közt a rendes heti ünnep mellett mindenesetre első helyen áll a husvét és pünköst ünnepe. Ők intézkedést semmit nem tettek arra, hogy a Jézus születése emlékére ünnepet szenteljenek. Következésképp a karácson későbbi eredetű. A legfontosabb ünnepek tehát az „ur feltámadásának“ és a „szent lélek kitöltetésének“ napjai voltak.

De mielőtt az ősz keresztények nagyobb ünnepeire térnénk, lássuk röviden az ugynevezett vasárnap, vagy az „ur napja“ eredetét.

Az apostolok Jézus idejében megtartották a szombatot. De később, midőn a keresztények a zsidóktól üldözve lőnek, különösen a pogány keresztények felhagytak e nap megünneplésével. Ünnepeket a következő napra tették át. Innen már az új testamentumi könyvek, mint általános szokást, említik, hogy a keresztények az apostoli korszakban özszejjöttek a hét első napján ²⁾, hogy Istent magasztalják, s neki hálát adjanak. E napot vigan és valódi örömek közt töltötték abból az okból, mert Jézus ezen támadott fel; ezen pecsételte meg a halhatatlanságról való tanítását. Innen az „ur napjának“ is ³⁾ vagy a rómaiaknak ugyan e napra eső ünnepe után „a nap napjának“ (dies Solis) nevezték a pogányok előtt; de szombatnak nem. Szerintök e nappal nem illett össze a bánat és szomorúság. Tertullian is azt mondja „apológiája“ 16-ik fejezetében, hogy „ők e napot örömek közt töltik el“. S ez elvet anynyira vitték, hogy bűnnek tartották az urnak napjától kezdve egészen pünköstig böjtölni, szomorkodni és letérdelni. ⁴⁾ De az ur napjának az öröm mellett más fontossága is volt. A cselekedetek könyvéből azt látjuk, hogy midőn az atyafiak e napon egybegyültek, egyik vagy másik apostol prédikált ⁵⁾, a gazdagabbak ajándékokat vittek, s ezeket a szegények közt kiosztották, egyszersmind a szeretet vendégségét is kiszolgáltatták. Semmi nyomát nem látjuk annak, hogy a munka az első keresztényeknél a hét első napján tiltva lett volna. Valószínű, hogy még a Konstantin ideje előtt szokásba jött az ur napján való pihenés és munkától való tartózkodás. A nagy Konstantin

¹⁾ Lib. X. epist. 96. — ²⁾ Κατὰ μίαν τῶν σαββάτων. Mát. 28, 1. 19. 26. V. ö. Justinus Dialog. c. Tryph. — ³⁾ ἡ κυριακή, ἡμέρα. Jel. 1, 10. V. ö. Ignatius epist. ad Magnes. — ⁴⁾ De corona mil. c. 3. — ⁵⁾ Csel. 20, 7.

idejében már akadunk oly törvényre, a mely az ur napján megtiltotta a munkát és csak a földmives vidékeken engedte meg.

Azonban miután Jézus „nem azért jött, hogy a törvényt eltörölje“, ez okból az apostolok és a jéruszsálemi első keresztények a zsidó szombatot sem hanyagolták el. Csak hogy lényeges különbséget tettek a zsidó szombat (τὸ σαββατικόν) és a hét első napja ἡμέρα τῶν σαββατικῶν) közt. A hét első napja a Tertullian idejében általános öröm napja volt ¹⁾. A szombatot is vigan töltötték el, kivéve azt az egyet, a melyen Jézus a sírban feküdt. Ez egy napan már nyugoton az Augustin idejében gyászoltak és böjtöltek. Azonban e tekintetben sem volt egység köztök. P. o. a montanisták sem nem gyászoltak, sem nem böjtöltek. Ellenben a hét első napját mindenütt a vallás öröm napjának tekintették. Sőt hazánkban e napon tartották a vásárokat is. Innen vásárnapnak vagy vasárnapnak neveztek ¹⁾, melyet királyaink szigoruan megtartattak.

Az ur napja vagy a vasárnap mellett csak hamar fontos ünneppé vált a páska vagy a husvét. Ez ünnep eredetileg zsidó ünnep volt. Minthogy azonban Jézus ez ünnepen támadott fel, innen a zsidó keresztények keresztény eszméket kötöttek össze e nappal és kiváló fontosságra emelték. Hogy a pogány keresztények mikor kezdték megünnepelni, azt biztosan meg nem határozhatjuk. De hogy köztök is nagyon korán szokássá vált ennek megünnepelése, azt tisztán mutatják az egyházi atyák iratai ³⁾.

A husvétot rendszeren előkészület előzte meg. Tertullian szerint ⁴⁾ néhol az volt a szokás, hogy e napot megelőzőleg némelyek böjtöltek. Sokan a Jézus feltámadását megelőző 40 órát folytonos böjtöléssel és imádkozással töltötték el, a miből a 3-ik évszáz végén a 40 napi böjt lett, a Jézus és Mózes 40 napi és 40 éji böjtje nyomán. (Mát. 4, 2. 5 Móz. 9, 9.). Mások csak a feltámadás előtti szerdán és pénteken böjtöltek. Egyénbiránt eleinte az egész böjtölés csak önkéntes volt. Theodosius császár tette kötelezővé ⁵⁾. Így lett a 40 napi böjt, a melyet a 4-ik évszáz kezdeténél fennebb nyomozni nem lehet.

A keresztények közt valamint a böjtölés idejére ⁶⁾, ugy an-

¹⁾ De jejuniis, c. 15. — ²⁾ Bod P. Szent Heortokrates. — ³⁾ Socratis Hist. eccl. lib. V. c. 22. Euseb. H. E. lib. V. cap. 25. Tertull. de orat. c. 14. — ⁴⁾ Apol. c. 40. De jejuniis, c. 13. — ⁵⁾ Cod. Theodos. leg. IV. de quaest. — ⁶⁾ Euseb. Hist. eccl. lib. V. c. 22. 24. azt mondja, hogy a rómaiak három hétig böjtöltek, Illyricumban, Achajában és Alexandriában hat hétig. Mások több-kevesebb ideig, a szerint, a mint kedvök magával hozta.

nak módjára nézve sem volt egység eleinte. Némelyek csak növényekkel táplálkoztak. Mások csak halat, mások csak szárnyas állatokat, mások gyümölcsöt, mások száraz kenyeret ettek, mások még épen semmit. E különböző felfogás onnan eredt, hogy a tanítványok semmi intézkedést nem hagytak hátra e tekintetben; a keresztények közt pedig nem volt még törvény által megszabva.

Feleslegesnek tartom tüzetes tárgyalásába bocsátkozni e helyen a husvét feletti vitáknak. A ki e tárgyban többet akar tudni, mint a menynyt e rövid cikk kerete megenged, utasítom különösen Hilgenfeldnek „Der Pascha-Streit“ czimű kitünő munkájára. Legyen elég itt csupán a husvét megjelölését és megünneplését vázolni.

A husvét ünnepe eleinte így nevezett mozgó ünnep volt. Innen minden évben csillagászati számítással kellett meghatározni annak idejét. S minthogy ez időben a tudomány leginkább Alexandriában virágzott, az ottani püspök teendője volt meghatározni, hogy a hónap melyik napjára esik a tavaszi nap-éj egyenlőség utáni első holdtölte utáni vasárnap. Azonban ez sem tudta elenyésztetni a különbséget, a mely a keresztények közt a husvét idejére nézve létezett. E különbség csak a niceai zsinat után enyészett el. Ekkor lőn általánossá a husvétnak az alexandriabeliek számítása szerinti megünneplése.

A husvét megünneplése különösen az első és második évszázban igen egyszerű volt. Később, részint az embereknek a fény és pompa iránti szeretete, részint a pogány ünnepek utánzása különböző szertartásokat hozott létre. Így jöttek szokásba a vigiliák, a melyeken a nép egész éjfélig a templomban volt. Így jött szokásba Konstantin idejében az ünnep szombatján esti világitás. Ugyanis a mint Eusebius mondja ¹⁾, Konstantin nagyon szeretvén a pompát, azt hitte, hogy a vallásnak tiszteletet szerez, ha annak ünnepeit kiváló pompával ünnepli meg. Ez okból azt a szokást, a mely szerint az ő idejében este viaszgyertyákat gyujtottak meg a templomban, oda módosította, hogy oly teméntelen fáklyát gyujtatott meg az egész városban, a melynek világa a napéval versenyezzen.

A husvétal szoros kapcsolatban áll a pünköst, vagy is a szent lélek eljövételének ünnepe, a mely a feltámadás napja utáni ötvenedik napra esik. A keresztények előtt a husvét a feltámadás,

¹⁾ Vit. Const. lib. IV. c. 22.

a pünköst a megdicsőülés ünnepe levén, az ezek közti idő az öröm és hálaadás évszaka volt. Ez idő alatt sem nem böjtöltek, sem nem térdeltek, épen úgy, mint a feltámadás ünnepén, a mint Tertullian¹⁾ és Augustin²⁾ mondják: „az őrnek napján böjtölni, vagy térdelni nem illik; mi állva imádkozunk, mert ez a feltámadás jele“.

Az első keresztényeknek a vasárnapon kívül csupán a fenemlített két ünnepe, a husvét és pünköst, volt eredetileg. Ez a két ünnep volt a keresztelés ideje is. Még pedig olyan formán, hogy a kik husvét után születtek, azokat pünköstkor; a kik pedig pünköst után születtek, azokat husvétkor keresztelték meg.

Megjegyzendő, hogy miután a zsidók páskája nem esett mindig a hét első napjára, s ezért a keresztények husvétját a zsidók ünnepétől el kellett választani és a niceai zsinat határozatai szerint a zsidók páskája után mindjárt következő vasárnapra tenni át, ezért a pünköst is változás alá jött, a melyet eleinte a tanítványok szintén a zsidókkal együtt ültek meg a jeruzsálemi templomban a „hetek ünnepén“.

A fennebb említett két ünnepénél tehát az első keresztényeknek több ünnepe nem volt a vasárnapon kívül. Legalább semmi nyomát nem látjuk az Origen ideje előtt annak, hogy lett volna. Maga Justin is teljesen hallgat róla. Még a Tertullian idejében sem volt több ünnepök. Ő csak a husvétot és pünköstöt említi. Ha több lett volna, bizonyosan nem hagyta volna említés nélkül, akkor, a mikor élesen kikelt kortársai ellen, a kik nagyon szereték megtartani a pogányok ünnepeit³⁾.

A kereszténység meg is elégedhetett volna a feltámadás, vagy helyesebben a halhatatlanság eszméjének szentelt ünnepel. De minthogy Origen szerint a tömegnek érzéki tárgy kell, a mi őt az elmúlt magasztos eseményekre és hirdetett eszmékre emlékeztesse⁴⁾: innen más ünnepek is jöttek létre a keresztények közt.

Ilyen nevezetesebb régi ünnepek: a Jézus megkeresztelkedésének és születésének napjai, vagyis a megjelenés, más-ként vizkereszt (επιφάνεια) napja és a karácson.

Az áfrikai keresztények nagy súlyt fektettek a keresztségre, a hol Jézusnak messiási jelleme nyilvánossá lön. Ezért annak emlékére ünnepet szenteltek. Azonban megünneplés tekintetében is

¹⁾ De corona milit. c. 3. — ²⁾ Epist. 119. De sermon. domini lib. II. — ³⁾ De idololatria, c. 14. — ⁴⁾ Contra Cels. lib. VIII. c. 22.

eltérők voltak a vélemények. Némelyek Január 6-án, mások 10-én ünnepelték. Ugy látszik, hogy ez is a zsidó keresztényektől eredt. Azonban legelső nyomaira a Kelemen idejében akadunk a Basilides követőinél Egyiptomban.

Sokkal későbbi eredetű a karácson. Az egyházi iróknál semmi nyomára nem akadunk annak, hogy az őskeresztények az első három évszázban a Jézus születésére ünnepet szenteltek volna ¹⁾. Még alexandriai Kelemen sem szól róla, a ki pedig mintegy undorral említi, hogy „vannak, a kik túlságos érdeklődéssel igyekeznek meghatározni Jézus születésének nem csak évét, hanem még a napját is“. Szerinte „némelyek azt mondják, hogy Jézus Augustus 28-ik évében, pachon hó 25-én, vagy is május 20-án született; mások azt, hogy pharmuthi hó 25-én, vagy is april 19-én vagy 20-án ²⁾).

Karácson, mint ünnep, legelőbb a Konstantin idejében tűnik fel. A Jézus születését előbb január 6-án a keresztség napján ünnepelték. December 25-én Rómában kezdték előbb megünnepelni Gyula püspök idejében a 4-ik évszáz közepe táján. Innen aztán átvették a keleti keresztények is, daczára annak, hogy keleten, a mint Chrysostom, antiókiiai pap, s később konstantinápolyi püspök, mondja, teljesen ismeretlen volt. „Nincs tiz éve annak“ — mondja Chrysostom a Jézus születéséről tartott prédikációjában ³⁾ 386 körül — „hogy ezt az ünnepet velünk megismertették. Eddig nyugton ünnepelték. Onnan származott ennek ismerete“. Ebből világos, hogy ez ünnep teljesen újság volt keleten a 4-ik évszáz vége felé, és semmi ily nemű ünnepet nem ismertek a syriai keresztények.

A karácson ünnepének béhozatala tehát újítás vot a keresztény egyházban, a mit sokan pogány eredetűnek tartottak. Az igaz, hogy a rómaiaknál sok ünnep volt, a mi erre az időre esett, s a mit a keresztények szívesen megünnepeltek velük együtt. Az is igaz, hogy sok pogány ünnep, szertartás és szokás ⁴⁾ szivárgott át a keresztény egyházba. Az is igaz, hogy a rómaiak nagy ünnepnek tartották december 25-dikét, a nap újjászületését (natahis Solis invicti), midőn a nap már észrevehetőleg nyulni kezdett, s mintegy

¹⁾ A manichaeusok sem ismerték ez ünnepet. — ²⁾ Strom. lib. I. Némelyek Jézus születését a Kelemen adatai alapján nov. 18-ra teszik. — ³⁾ Operum t. II. — ⁴⁾ Ilyenek a karácsoni ajándékok stb.

újrászületett. S valószínűleg e szép analogiánál fogva választották a római keresztények Jézus születése ünnepének december 25-ét azért, hogy miként a nap világot áraszt a kültermészetre, úgy jött fel az igazság napja is, hogy a világot megvidámitsa és megvilágítsa sugaraival. A latin költők kapva kaptak e szép analogián. S már Prudentiusnál azt látjuk, hogy ő magasztalólag szól e tárgyról.

A negyedik évszázdtól kezdve mind nagyobb meg nagyobb lett a karácsoni ünnep fontossága. Már az Augustin idejében ez ünnepre is előkészületi idő lett megállapítva, a melyen, a mint ő (serm. I. de tempore) írja „minden vétectől, tivornyától, haragtól tartózkodni kellett a keresztényeknek“, ugyananyira, hogy ha valaki azt meg nem tartotta, hivatalából letették.. Ebből lett a mai úgynevezett advent.

A vértanuk és szentek ünnepeinek semmi nyomát nem látjuk a Konstantin ideje előtt. Ugy látszik, hogy ezek is a pogány szokások nyomán csúsztak bé a keresztény egyházba ¹⁾.

A fenebbi ünnepek közül egyik sem egészen keresztény eredetű. Nem is jött létre tisztán keresztény eszmék alapján. A husvét és pünköst zsidó eredetű ünnepek, a melyeket a zsidó keresztények megünnepeltek, s aztán a pogány keresztények is átvették tőlük, abban a hiedelemben, hogy Jézus azok közül egyiket halála és feltámadása által, a másikat a szent lélek kitöltése által mintegy újjá szentelte. A karácson már tisztán pogány eredetű. A zsidóknál semmi olyan ünnep nem volt, a mi a karácsonnak megfelelt volna. Nem is volt szokásban hajdan a jeles emberek születése napját megünnepelni, csupán csak azok halála napját.

Egyébiránt nekünk tökéletesen mindegy, ha a husvét és pünköst zsidó eredetű is, és a karácson pogány talajon jött is létre. Előtünk mind a három ünnep nagyszerű eszmét képvisel. A husvét a lélek halhatatlanságáról tesz bizonyosokká. A pünköst a ker. vallás igazságai iránt lelkesedést és bátorságot önt lelkünkbe, hirdetni azokat az egész világnak. A karácson pedig hálára kötelez minket Isten és ama nemes férfi iránt, a kinek bár születése idejét pontosan meghatározni nem tudjuk; de a kinek emléke mélyen bé van vésvé lelkünkbe, mert születésével az erkölcsi újjászületés és lelki szabadság hajnalát derítette fel az emberiségre.

¹⁾ Cyprian. epist. 37. — Euseb. de vita Const. lib. IV.